

Солоні зайці (збірка)

Майк Йогансен

Номіна - Оміна

Колись я знав одну бабусю, що сильно вразила мій чотириклясницький розум одним запитанням.

Вона запитувала: "чому оця штука зветься "ніж"; "н-і-ж". При чім тут "ен", "і" та "ж". Чому вона ця штука не зветься хоча б "Іван" або "канделябр"".

По суті питання для мене й зараз невирішене. Я, що правда, розумію, як люди дійшли до таких слів як "торохкотіти, гупати, дзенькати і джерготіти". Ці слова таки справді схожі на те, що вони собою означають. Я так само легко розумію, як це один дядько уживав одного редактора "тупою, жирною, самозакоханою свинею" і як одна тітка характеризувала одного критика як "підлого, холуйського, напівграмотного, шкідливого, їдовитого кретина" – бо ж насправді хоч критик той, хоч редактор дуже були схожі на свої словесні портрети.

Але я чисто відмовляюся розуміти, чому оце, приміром, "ніж" зветься "ножем" (особливо коли він з ворсмівського заліза^[1]), або чому, "хліб" зветься "хлібом", коли, може, його краще було б назвати "ячною мамалигою". Я згоден ще назвати його "вихліб" за відомою проповідкою: "як оженився, то дав йому тесть торб шість: на сіль і на висіль, на хліб і на вихліб, на пшоно і на випшоно".

Так само я не згоден розуміти, чому деякі стоси друкованого паперу звиваються "романами", а не, приміром, так: "халтурні-вправи-аби-швидше-одержати-гроші-й-старшим-догодити". Така назва була б, правда, трохи довша, зате ж видно було б до чого там діло. І як та сама бабуся, я смакую слова, обсмоктуючи кожен звук – і не знаю для чого саме в словах ті звуки. "Ніж, ножі, ножів, ніж" нагадує мені як гострять столові ножі один об один. У слові "ножик" "жик" клацає як жало в складного ножа, коли його складають. Коли двоє "на ножах", то я бачу як ці двоє міцно уперлися в землю на ногах, як їм загрожує від їхньої ворожнечі жах убийства, я ніби чую лицемірне "ох" сусідів, зацікавлених у кривавому видовищі.

У самому слові "ніж" я чую подекуди заперечення миру. Я чую в нім порівняння – те порівняння, що веде занедоленого і скривдженого до боротьби. Слово "ніж" – нічне, ніжне, нагостре слово.

Але я боюсь признаватися в цьому, бо це в нас зветься "формалізм". А формалізм одгонить для мене формаліном і формальдегідом – речами занадто хемічними й химерними для скромного поета. Я не хочу жити з такою страшною вивіскою, хоча, щоб сказати правду, люди живуть з куди химернішими вивісками.

На розі Пушкінської та Короленківської вулиць* є цілурня, на якій написано великими літерами ДАМЕС. Зачудовані люди, жителі слобожанської столиці можуть

думати про це слово двояко.

Або ж це дійсно прізвище самого цілюрника-стрижія, голера і кучермахера. В такому разі який нечуваний збіг. В одному слові висловлено і прізвище стрижія і тих, кого він стриже – сказати по-латині – і стрижене і стриженді.

Або це просто дуже культурний, дуже освічений, дуже файний цілюрник. Усамперед він не хотів написати свою вівіску "мужицькою мовою". Він написав її по-руськи, знаючи, що по-руськи говорять усі нації світу – і французи, німці, англійці, українці – а по-українському говорять тільки "хахли".

Але на цьому інтернаціоналізмі не спинився героїчний кучермахер. Він ще вирішив прикрасити свою вівіску справжнім французьким словом. Із формули "Salon pour les dames" він узяв останнє слово і написав його ціле. Він тільки не встиг дізнатися, що "ес" укінці такого слова не читається. І от він ураз завоював серце дам. Дами ж – це істоти настільки надзвичайні і впливові, що вимагають від нас особного екскурсу.

Передусім: що таке є дама. Це дуже складне і дуже не просте поняття. На перший погляд можна було б подумати, що це та жінщина, яка вже не дівчина. Але це неслухно. Сорокалітня тітка, що зроду не виходила заміж, часто може бути названа дамою, хоча вона "дівчина".

З другого боку, дівчина може сказати в трамваї: "уступіть місце дамі" про себе саму. Отже очевидно, що таким способом не доколупаєшся до самої дамської суті. А тож я пропоную інше визначення:

"Та жива істота, що всі рурки, ступирі, вали, підойми, вельосипедні смоки, дула, кабелі, мачти, реї звиває "палками", а всі трибки, маховики, зубчатки, турбіни, динама й дизелі звиває "кольосиками", оця сама жива істота і є "дама"".

Для оцих-о прекрасних істот існує цілюрня **ДАМЕС**, для них імпортується пудра Коті, шовкові панчохи, парфуми й інші речі, без яких ніяк не можна обійтися.

Коли на вівісці в кучермахера фігурували його споживачки, то в щіткарів таким самим каламбуром вилазить на вівіску їхній матеріал. От щіткарна майстерня:

СВОЯ ПРАЦЯ І. ЩЕТИНА

Одразу мало хто догадається, що щетина це прізвище, а "і" це є Іван. Навпаки – кожен думає попереду, що чесні майстри беруть для щіток свою власну щетину, не шкодуючи власної своєї шкіри. Малюються жахливі середньовічні картини людської самопожертви й самовідданості на загальне добро. Одні люди оддають свою шкіру, щоб інші могли чистити свої штани. Мирний городянин згадує страшну самопожертву Вінкельріда*, що схопив півдесятка ворожих списів, устроїв їх у себе і так, перетворивши себе на залізну щітку, зломив непохитну ворожу лаву.

Та глядач, здогадавшись, що це прізвище самого майстра, починав думати на інші теми. Щіткар має прізвище Щетина. Що ж значить? – що така давня в його родині ота щіткарська професія, чи навпаки, що таке недавнє оце його прізвище? Чи це так є що з самого прадідівського часу цей козацький рід визначався по щітковій лінії, чи це так, що самого майстра дражнили щетиною і це зробилося його прізвищем зовсім недавно?

Ленінградська фарб'ярня

А. Серий

"Учителю, навчися сам", – так кажуть до людей, що ніяк не відповідають своєму призначенню. "Серий", що має "ленінградську фарб'ярню" zostався сірий і себе вичистити не спромігся. Нехай публіка розуміє, що оце таке його прізвище, але наскільки радше пішла б публіка в таку фарб'ярню. коли б її власник уживався б "блискучий" або "яскравий", або коли вже сірий, то щоб був хоча "сіро-буро-малиновий".

Тут уже нелегко знайти зв'язок межи прізвищем і професією. Може й насправді сірий був той, хто вперше в тій родині зацікавився фарбами та чистотою. Можливо, що, почувши він від дівчини, "тікай, сірий, в тебе блохи є", розміркував добре – і віддав своє життя на яскраві фарби й блискучу чистоту.

А може він сірий, бо ленінградську мав фарб'ярню. Може сіре небо ленінградське, сірі хмари, сіре каміння так уплинули на нього, що й він сам бувши до того яким-небудь Зеленським. або Ротенбаумом, став тепер сірий.

Упаковщик

І. Речицький

Навпаки, глибокий філософічний зміст є в тому, що "упаковщик" має прізвище І. Речицький. І не тому, що книгу "Тарас Шевченко в світлі епохи" написав А. Річицький, і не тому, що в пам'яті споживача встає таємнича всесоюзна "Речиця".

Оця сама "РЕЧИЦЯ" мільйони разів повторена на мільйонах сірникових коробків – в мільйонів російських обивателів "мільйон терзаній".

Я уявляю собі, як професор Кит Китич Дураков, що його улюблений афоризм і досі zostався: "Росію погубілі", як цей К.К. Дураков бере в руки білоруський сірниковий коробок.

Професор Дураков уже читав про те, що малороси мають свою державу і свій язык, і так само глибокий біль уже пронизав його серце, чувши про те, що на Кавказі усі забалакали по-неправославному, але він якось завжди забував за білорусів. І от він, випадково крутячи в руках коробка сірникового, починає вдумливо читати сірникову легенду.

ФАБРЫКА "ДНЯПРО". РЭЧЫЦА

Благовидне обличчя професорове вкривлюється в прикру гримасу. Дняпро! Що ці інородці зробили з руського Днепра?

Він перевертає коробок другим боком і довго силкується прочитати химерне слово "ДА ДЗЕСЯЦІГОДЬДЗЯ Б.С.С.Р.*". Він мусить признатися, що тут він уже нічого не розуміє. Впізнати в цьому слові "десять років" він не може, та й що йому ті десять років!

Зневірившись прочитати ці слова, він бездумно перевертає коробок назад сподом. Ввесь трусячись від огиди, він перечитує "Беларуські Дзяржауны Запалковы Трэст" і проминувши уже пережиту образу "Дняпро-Рэчыца" скочується до фіналу:

"Цана 1½ кап."

Це його убиває. Він блискавично відчув, що це **йому** ціна 1½ копійки, що це

знушаються особисто з нього, професора К.К. Дуракова, і він умирає від апоплексичного удару. Приїхавши на місце смерті, лікарі констатують перевтому, перенапруження геніяльного мозку і нездатність пристосуватися до радянської дійсності, але ніхто не догадається глянути на жовтенький коробочок з десятьма сірниками в конвульсивній жмені небіжчика. Місто Речиця, що породило колись прадідів "упаковщика" Речицького, тепер убило професора К.К. Дуракова.

Але городянин не знає цього, ліниво проходячи під вивіскою І. Речицького. В його сонній уяві постають ріки, величезні ріки, засіяні мов чайками, білими пароплавами. Десятки тисяч грузчиків навантажують на пароплави РЕЧІ, несуть меблі, тягнуть скрині, волочать піаніно, гупають посуд і все те УПАКОВАНЕ. На полотні, на ряднах, що ними обшиті РЕЧІ, лінивий городянин читає адресу РЕЧИЦЯ. Городянин трошки струшується, лупає очима і швендяє далі. Він зрозумів вивіску і трохи навіть споріднився з нею. Він задумливо погладжує рукою бороду і він міркує, що час уже б тую бороду поголити.

"Щастя моє, – міркує городянин, – що я нічого не беру всерйоз. Інакше я не міг би зараз поголити своєї бороди.

Навколо мене, скрізь, люди виголошують, що беруться зробити для мене перуку, чи то парика, бо вони "перукарі" або "парикмахери". Можна б подумати, що ми переживаємо середньовіччя: усі навколо ходять у пудрованих перуках, не виключаючи солдатів і нічних вартових. У солдатів під перуками заводяться воші, а перукарі вдень і вночі працюють, щоб наставити перук на півмільйонове населення міста Лопансбурга*. Уже не вистачає кінських грив і собачих шкір. Доводиться робити перуки з конопель".

Але поголитися все ж таки треба. І от – химерний випадок – городянинові очі попадають на вивіску:

ПЕРУКАРНЯ

В.Е. Семенко

Як і всякий свідомий лопансбуржець, наш городянин достоту ознайомлений з історією українського футуризму і добре розуміє, що не про Михайла Семенка* іде мова на вивісці. Лопансбуржець прекрасно знає, що парикмахерський період у Семенковій творчості був давно, був дуже давно, коли ще він жив у Пітері і наслідував І. Северянінові*. Лопансбуржець так само знає, що коли двоє роблять те саме, це вже не те саме, і що перукарно-парфумерний період більше мав значіння в українській літературі, ніж у російській.

Отак згадує лопансбуржець про Семенка і раптом згадує розкішну чорну чуприну Семенкову. Одночасно він хапається за свою неголену бороду.

"Стрижіїв нам треба, а не перукарів тепер, – схаменувся лопансбуржець. – Ми вже скинули чуже волосся, а тепер пора стригти своє".

Але зчувшись, що вийшла фраза, яку може хтось взяти за якийсь афоризм, а може ще й зробити які висновки, лопансбуржець лякається. Щоб заспокоїти себе, він читає слово "Перукарня".

– "Перу" – папуги, розмаїті пера, перісті ландшафти, тропічна папороть, пережита

культура, сонце пере хмари в блакитних ночвах неба.

- "Карня" - місце, де карають на горло, де кароокий чорнявий карагеоргій* сложить свою голову, де кракає крук, де ножиці карають переросле волосся, де бритва картає бороди, де на столах дзеркальний карнавал шампунів, одеколонів, бріолінів і іншої парикмахерської аристократії. І копійки капають у касу за те, щоб п'ятнадцять хвилин бути маркізом де-Фікстуар*.

Професори українізації

Професор Нарбонов оце закінчував лекцію на тему: "Українські прикметники та їхня роля у великому переселенню народів".

Машиністки Мура й Ната сиділи, як зачаровані, вдивляючися в блискучі окуляри шановного професора. Отут за оцим білим лобом ховалися всі українські прикметники і роїлися різноманітним натовпом, ждучи наказу з нервових центрів професора Нарбонова, щоби, каскадом з'явившись на світ, оглушити, ошарашити, приголомшити несвідомих і боязких слухачів.

"... на цім я кінчаю. Чи є в кого якісь запитання?" - пронеслося по залі великої установи останнє речення і уперлося в мовчанку. Десь зашепотіло і раптом сипнули запитання.

- "Скажіть, чому українська мова така трудна?", - кокетливо запитала гарненька Ната. - Я прекрасно вчилася по-французьки й було дуже легко - мерсі мадам; і по-англійськи також: олрайт і гудбай, але українська мова занадто тяжка для мене - скажіть, чому це так?" - "Скажіть, коли в нас буде іспит". - "Я все одно провалюсь - я зроду не вивчу цієї мови". - "Де ви живете професор?" - "Ви добре знайомі з усіма українськими письменниками?".

Професор Нарбонов методично зняв окуляри і звів їх угору. "Прошу вас, не поспішайте. Я одповім усім". Професор добув з кишені хустку, протер окуляри і почав відповідати. "Так, українська мова дуже важка і це саме через її милозвучність. Грубе європейське чи російське вухо не може вловити тонкощів української мови. Нехай європейець вимовить слово "паляниця". Хай спробує. Або краще нехай і не пробує. Так, іспит буде швидко. Так, громадянка Орліва може провалитися на іспиті, бо вперто пише і називає себе Орлова, а не Орліва, як треба по-українському. Так, професор живе недалеко - в Народньому Університеті. Так, професор прекрасно знайомий з усіма українськими письменниками. В Сосюри й Хвильового він хрестив дітей. З Йогансеном він жив на дачі в Норвегії. З Кулішем Пантелеймоном варив куліш на березі Дніпра коло могили Шевченка. З Кулішем Миколою вкупі писав "Дев'яносто сім", при чім Куліш написав усіх тільки тридцять, а він, професор Нарбонов, шістдесят сім*".

Професор Нарбонов одяг фетровий віденський бриль і поважною ходою подався з залі.

Коли він вийшов на вулицю, до нього впнувся суєтливий суб'єкт у замурзаній сорочці: "вельмишановний пане й добродію, допоможіть бувшому учителеві гімназії...

жінка... діти... хоч копійок двадцять, добродію, повік за вас молитиму бога, сам я учитель!"

Професор Нарбонов велично одмахнувся од шахрая й намірився переходити вулицю. Але раптом йому спала на думку блискуча гумористична ідея. Він широко всміхнувся і став:

- Бувший учитель, пане, - ще раз спробував шахрай.

- Гей, ви, - сказав професор Нарбонов, - ви, здається, можете трохи балакати по-українському.

За півгодини перед здивованим оком голодного шахрая розгорнулась велична картина. Він був у прекрасно омебльованім кабінеті професора Нарбонова. Удовж стін стояла колосальна шафа, вся повна найкращих високо-наукових праць з галузі українознавства. Словник Терпила, словник Дубровського, Ізюмов, у жовтій обкладинці, Ізюмов у синіх палятурках, Ізюмов. у шкіряній оправі, Сабалдир, уваги, знову Сабалдир* - товпилися на лакованих полицях шафи. Над шафою висіли портрети письменників.

Зачарований, ошарашений чоловічок стояв і мовчав. В тиші розлігся металевий голос професора Нарбонова.

- Тепер, - сказав професор Нарбонов, простягаючи руку, - тепер я скажу вам, що ви думаєте. Мовчіть! Ні слова! Я скажу вам, що ви думаєте.

Професор зробив драматичну павзу.

- Ви думаєте, що я, професор Нарбонов, сягнув цієї розкоші й цієї величі довгими роками невпинної роботи? Ви думаєте, що я скінчив гімназію, вступив до університету, залишався при нім стипендіятом, у голоді і холоді писав роботи, топив пічку своїми віршами і вчився, вперто вчився фонетики, морфології, діалектології української мови? Ви думаєте, що я друкував свої лінгвістичні роботи в наших і закордонних часописах? Ви думаєте, що я, кінець-кінцем, виготовував магістрантські іспити і одного прекрасного дня... А на самім ділі було ось що.

Професор Нарбонов обачно глянув навколо, втягнув чоловічка в кімнату і причинив двері.

В дверях клацнув американський замок, Почалася секретна розмова.

.....

Через два місяці товстий високий чоловік, у віденським фетровім брилі й прекраснім синім костюмі, до тютюки схожий на професора Нарбонова, підійшов до дверей яскраво освітленої залі.

- Хто там читає, - запитав професор у поважного бухгалтера, що, стоячи коло дверей, уперто намагався встромити свою голову в залю. Бухгалтер на хвилину покинув свої зусилля і сказав у гострому тоні:

- Не заважайте слухати. Читає знаменитий професор Мосипів, член методологічної комісії. Ви задоволені?

Професор Нарбонов не відповів нічого. Натомість він втягнув шию і до нього долетіли слова:

- ... Що ж до теорії професора Нарбонова, ніби милозвучність в українській мові походить з часів татарського полону, то в своїй статті, видрукованій в усіх англійських журналах, я цю теорію цілком спростував. - З марксівської точки погляду (неприступної для старих учених, а в тім числі й для професора Нарбонова) милозвучність в українській мові можна віднести тільки на карб впливу печенізького та половецького індустріяльного пролетаріату"

Нарбонов піднявся навшпиньках і зазирнув на катедру. За катедрою поруч зі шклянкою води й новеньким фетровим брилем у новесенькому сірому костюмцеві, у колосальних рогових окулярах... був незнайомиць, що два місяці тому прохав у Нарбонова допомоги.

Мисливські пригоди Івана Івановича

Історія не знає нічого про те, як Іван Іванович вирішив служити Діянї, богині ловецтва. Нам невідомий і день той, коли Іван Іванович виправив собі мисливського квитка, купив рушницю і заявив, що хоче стріляти тигрів. Ми знаємо тільки, що одного прекрасного дня він подав до Сохвицької окради союзу мисливців та рибалок проекти, як виловити в Африці всіх левів, як бити зимою зайців і як спіймати на вудку тих трьох китів, що на них стоїть земля.

Проекти Івана Івановича

"Позаяк полювання на левів дуже небезпечне для здоров'я, а з другого боку, леви дуже шкодять сільському господарству, виїдаючи в незаможних негрів курей, я пропоную два способи як виловити всіх левів з пустелі Сахари.

З географії Іванова* в українському перекладі відомо, що пустеля Сахара складається головним чином з піску (хоча й не сахарного) та левів. Отож я пропонував би взяти дуже велике решето на манір тих величезних галош, що стоять у вітринах Гумтресту: вклавши туди Сахару, трусити те решето протягом півгодини. Цілком ясно, що пісок просипеться, а леви зостануться в решеті. Накривши те решето рядниною, можна передати левів у Зоосад.

У тих місцях, де ґрунт не такий піскуватий, як у Сахарі, я пропонував би ловити левів трохи інакше. Зігнавши чималу купу негрів - негрів-куркулів, примусити їх викопати глибоку яму. Яму ту треба притрусити сухим гіллям. Над ямою встановити кола з табличкою: "Левам тут спинятись забороняється".

Знову цілком очевидно, що побачивши леви таку таблицю, обов'язково звернуть на неї увагу. Бувши царями звірів, леви безперечно схотять спинитися там, де це їм заборонено, і попадуть у яму. У нас у Сохвиці виконком заборонив в'язати коней коло загорожі, і всі місцеві селяни, не будучи царями звірів, все ж таки спиняють підводи саме коло цієї загорожі".

Розгляд проєктів

Сохвицька окррада, розглянувши проєкти Івана Івановича, знайшла, що, хоча ці проєкти відзначаються великою практичністю і могли б дати не абияку користь для населення Сахарського району, однак не належать до її компетентції, і, написавши на проєктах резолюцію "Передати в Сахарський район і реалізувати з місцевих коштів", заклала проєкти в шахву. Одночасно окррада звернулася до Центральної Спілки Мисливців та Рибалок з проханням відпустити кошти на придбання десятикопійчної поштової марки, щоб можна було переслати проєкти сахарянам.

Та пильнуючи інтересів населення Сахари, Сохвицька окррада не забувала й своїх потреб. Отож вирішено просити Івана Івановича виробити проєкт, як виловити в Сохвицькій окрузі всіх ховрахів з тим, щоб гнати з них прованську олію, а також як перестріляти всіх лукових метеликів на предмет вироблювання з них сукна і підшов, яких саме не вистачає селянському населенню Сохвицької округи. Окрім того постановлено прохати Івана Івановича виробити проєкт, як винищити, не витрачаючи великих коштів, китайську контрреволюцію, і зокрема просити, щоб Іван Іванович налагодив навчання китайської грамоти серед залізничних зайців Сохвицької округи. Таким способом сохвичани прилучили свій голос до справ інтернаціональних.

Нові проєкти Івана Івановича

. Але Іван Іванович не мав наразі часу виробляти загадані йому від сохівчан проєкти. Він покищо докінчив схему полювання на зайців та журавлів у Усурійському краї і уже обміркував плян, як бити тигрів у тому ж таки краї. Але він уже не мав часу остаточно зафіксувати й ці проєкти, бо весь був зайнятий майбутньою своєю подорожжю. Він одливав жаканівські кулі десятого калібру для бекасів і гострив складаного ножа для оборони від хунхузських банд*. Крім того, він конструював кулемета, щоб бити комарів. Експерименти з тим кулеметом показали, що комар, поранений всього тільки трьома кулями, хворів і за деякий час мусів умерти від втрати крові. Цей час хворіння Іван Іванович визначав гіпотетично в два-три місяці. Так він і написав у спеціальній статті, вміщеній у журналі "Спотикач і Горілка", присвяченій справам мисливським й рибальським. Оці два-три місяці слабування пораненого комаря спричинилися до дуже гострої дискусії в журналі "Спотикач і Горілка". Хома Хомич написав ядовиту відповідь на статтю Івана Івановича і доводив там, що коли б навіть кулемет мав повні чоки* і деревляні частини з найкращого горіху, то й тоді комареві довелося б хворіти не два-три місяці, а два-три роки при умовах клінічного лікування і грязевих ванн. Хома Хомич уїдливо натякав на те, що Іван Іванович розуміється на цих справах не більше, як брудна свиня на апельсинах, а також тонко нагадував, що Іван Іванович узагалі є падлюка і скот.

Дуель

Ображений і зворушений статтею Хоми Хомича, Іван Іванович викликав його на дуель. У призначену годину обоє дуелянти з'явилися на майдан перед Сохвицькою окррадою і приготували pistoli. Зараньше було відомо, що обоє вони першорядні стрільці: Іван Іванович влучив з pistolia в клопа, що сидів на спині його дружини, не пошкодивши ані трохи її тіла, а Хома Хомич приносив додому двадцять пар качок, ні разу навіть не вистреливши зі своєї рушниці.

Коли дуелянти, палаючи смертовбивчими намірами, дійшли до бар'єру і розрядили pistoli, весь народ завмер у жахливій чеканні. Кулі продзижчали в повітрі, але обоє дуелянти цілі й живі стояли на своїх місцях. Дбайливе й систематичне шукання куль не дало ніяких наслідків. Куль не могли знайти в крузі на дві верстви обруч дуелянтів.

Хома Хомич, зацікавившись таким надзвичайним результатом, запропонував свої пояснення. Він обстоював ту теорію, що кулі, точно скеровані в дуелянтів, зустрілися в повітрі, розтопилися від неймовірної швидкості їхнього руху і дали свинцюватий газ. Цим Хома Хомич пояснював і факт, що на місці дуелі після вистрілів дуже засмерділо протухлими яйцями.

Іван Іванович навпаки вважав, що кулі не могли зустрітися посередині між дуелянтами, бо дув сильний вітер у бік Хоми Хомича. Іван Іванович запропонував подивитися в pistoli Хоми Хомича і сказав, що в тім pistoli безсумнівно знайдуться обидві кулі, бо його, Івана Івановича, куля мусіла, піддержувана вітром, загнати Хоми Хомичеву кулю в дуло його pistolia. Запах на місці дуелі Іван Іванович пояснював тим, що Хома Хомич злякався.

На цім ґрунті знову постала гаряча дискусія. Хома Хомич не давав свого pistolia подивитися, Іван Іванович не дозволяв обслідувати своє галіфе. Кінець-кінцем вирішено було знову стрілятися. Дуелянти вдруге поставали на свої місця і чекали на сигнал. Але в цей момент у повітрі продзижчали дві кулі і дуелянти впали без вистріла, поранені в потилицю.

Оглядаючи кулі, виявилось, що Івана Івановича поранила куля з його ж власною поміткою, Хому Хомича збила куля з вирізаними на ній літерами Х. Х. Вилікувані касторкою дуелянти зійшлися на тому, що обидві кулі облетіли кругом землю і, прилетівши на те саме місце, ударили своїх власників у потилиці.

Подорож

Видужавши після дуелі й прийнявши профілактичну порцію касторки, Іван Іванович почав збиратися в подорож. Окрім указаної вище зброї, він узяв з собою алюмінієву миску, яка одночасно могла служити за таш, чи наміт, шило для добивання тигрів, лопату, сконструйовану так, що вона могла правити за зубочистку, сіль сипати фазанам на хвіст*, тороки при ягташі на двадцять пар тигрів, пляшку горілки і мигдалевий торт для задоволення культурних потреб у диких нетрах Усурійського

краю.

Іван Іванович мав подорожувати човном. Від Дніпра до Дону і від Дону до Амуру човен треба було перетягати по сухому, а від берега до берега можна було плисти водою, нап'явши на весло галіфе, яке служило парусом.

За перший день подорожі Іван Іванович упорався перетягти човна у кругле озеро за 20 сажнів від своєї хати. Посеред озера на купині стояв журавель на одній нозі і, побачивши Івана Івановича, почав непокоїтися.

У каюті свого човна Іван Іванович одшукав компаса і, вибравшись на беріг, почав обходити кругле озеро навколо. Здивований журавель не рухався з місця, а тільки повертав голову, слідкуючи назирцем за рухами знаменитого мисливця. Коли Іван Іванович обійшов озеро навколо, журавель усе стояв на тім самім місці й уже повернув (голову на триста шістдесят градусів. Іван Іванович прискорив темп і обійшов тричі навкруги озера, а журавель, повертаючи назирцем голову, скрутив собі ший. Лавіруючи проти вітру, Іван Іванович на човні пришвартувався до журавля і добив його ураганим вогнем з двох кулеметів.

Буря на Чорнім морі

Вибравшись на беріг, Іван Іванович взявся за приготування їжі. Поглядом, повним демонічної, надлюдської зневаги, він заморозив воду в озері мало не до самого дна. Зібравши декілька пудів льоду з поверхні замерзлого озера, він почав робити з журавля ананасний пломбір.

Насувалася ніч. Іван Іванович ззів пломбір і став готуватися до ночівлі. У похідній своїй друкарні він одбив три тисячі проклямацій, що застерігали населення не наближатись до місця ночівлі, бо кулеметний вогонь проти комарів міг пошкодити здоров'ю місцевих жителів. Ці проклямації Іван Іванович постановив поширити в усіх селах та хуторах околишнього району. Він базувався на тому факті, що чинність вітру залежить не від сили вітру, а від довготи його. Отож він почав дмухати на проклямації.

За чотири години зчинився такий інтенсивний вітер, що проклямації геть чисто всі розлетілися по району і народили паніку далеко за межами сіл та хуторів. Одна з проклямацій залетіла навіть у Лондон, і Мекдоналд*, прокинувшись вночі, провів через парламент білл про мобілізацію війська для оборони від більшовицької небезпеки. Друга проклямація полетіла через Атлантичний океан і впала в море коло острова Куби. Там палюча мова і вогненний правопис проклямації зрушили з місця справу українізації серед кубинських акул, і вони встановили на дні океану пам'ятник Тарасові Шевченкові в костюмі кубинської акули.

Вітер свіжішав. На Чорному морі почався шторм. Представник Сохвицького окрземвідділу, що їхав у Сухум по інформацію в справах посухи, перемінів маршрут і поїхав у Ригу шукати поради в справах ірригації. Рибалки врятували тринадцять членів "Товариства Порятунку на Водах", і всі тринадцять членів дали урочисту присягу вивчитись плавати і гребти на шлюпках, а Іван Іванович усе дув і дув. Вітер свіжішав.

Боротьба з комарями

Іван Іванович перестав дмухати лише тоді, коли його почали кусати комарі. Він вирішив оборонятися від комарів газами й кулеметним вогнем. Гази не допомагали, Іван Іванович кинувся до кулеметів і не міг їх знайти. Вітром здуло кулемети, човен Івана Івановича, рештки пломбіру і все експедиційне приладдя. Навколо був голий степ – аж до самого обрію лежали поламані вітром дерева і занесені далеко від сіл терофазеритові дахи* хат та повіток. Єдине, чого не зміг підняти вітер, це була книга віршів пролетарського поета Нудьги-Нудзінського, яка, таким чином, не поширилася в усесвіті, а залишилася в невеличкій калюжі коло Івана Івановича.

Комарі наступали на Івана Івановича так люто, що він мусів сховатися в своїй пляшці, яка висіла в нього на поясі. Заткнувши пляшку знизу затичкою, Іван Іванович приготувався спати. Але заснути йому так і не пощастило: комарі попролазили крізь затичку і атакували мужнього мисливця в його фортеці. Вони кусали його з фронту і з тилу, а також навіть з обох тилкових флангів. Комарі кусали Івана Івановича, і от він, як фельдмаршал союзних армій проти німців, ужив їхньої ж таки зброї. Він сам почав кусати комарів.

Довго тривав бій. Покусані Іваном Івановичем комарі чухали ноги, носи та голови, мазали укушені місця аміяком, що вони забрали в його багажі, і знову йшли на бій. Іван Іванович гудів у них над головами, налітав на них і кусав, вибираючи найніжніші місця на комариних тілах. Довго тривав побій і кінець-кінцем потомлені вояки полягали й заснули, Серед голого місця самотньо лежала пляшка, а в ній глибоким сном спали лицарі нічного бойовища.

Коло дванадцятої години ночі з сусідньої хати вийшла дівка Пріся і подалася до озера "напитися води", як вона пояснила своїй мамі.

Дуже сонна і розпечена сном у задушній хаті, дівка Пріся човгала босими ногами в напрямі до озера і зненацька наскочила на кулемет. Попереду вона дуже злякалась і постановила була зойкнути на весь хутір на щонайвищій ноті свого голосу, де вона згадала, що десь при кулеметі може є і браві червоноармійці, і пішла обачненько далі, приготувавшись зойкнути саме тоді, коли набере на когонебудь з героїв. Та їй так і не довелося зойкнути. Вона спіткнулася об човен, минула весь експедиційний пристрій Івана Івановича і, нарешті, надібала при березі похідну пляшку. Цю пляшку вона підняла і потопила в озері, набираючи води.

Іван Іванович прокинувся від холоду і вогкості. Вода в пляшці булькотіла й прибувала. Вода вже просякла за високі халяви мисливських чобіт Івана Івановича й заливала йому штани. Вода прибувала, і Іван Іванович поплав. Йому довелося плавати кругами вдовж бортів пляшки, щоб не стукатися головою об стінки. Ще ніколи раніше не траплялося знаменитому мисливцеві плавати так довго. З його розрахунку, зробленого після подорожі, він проплив над сто двадцять дев'ять кілометрів.

Нарешті, вода булькаючи дійшла до шийки і круги плавання звузилися для Івана Івановича. Він напружив м'язи свого тіла і, пробивши головою затичку, виглянув з пляшки. У цей самий час сонце пробило головою молочні тумани край землі і теж

виткнулося на світ.

Сон Івана Івановича

Дівка Пріся, побачивши мокру голову Івана Івановича й палаючи симпатією до героїв, вирішила захихотіти. "Гі-гі-гі" сказала вона, поставила пляшку долі, а коли Іван Іванович вибрався з чобітьми із пляшки, вона резонно додала: "тю".

Іван Іванович хотів прочитати лихий дівці предикту* на тему, як треба поводитись з героями мисливства, але від сильної втоми поточився, впав на землю і міцно заснув.

В його сонній уяві хитнулись очерети, сипнув сніг, дунув морозний вітер і стала зима. По білих полях забігали зайці – їх були мільйони – все поле заскакало сірими вухами, засіріло, зачорнілося і стала ніч.

Іванові Івановичу снилося, що він виглядав у вікно і добирав способу полювати на зайців уночі взимку. Було темно – стріляти не можна було ніяк, і от у голові героя законився* ще один проєкт.

Іван Іванович одягся, напнув теплого широкого кожуха, засвітив лихтаря і сховав його під полу. Він тихенько вийшов з хати й подався до найближчих кущів.

Підійшовши до того місця, де найбільше бігало зайців, Іван Іванович став тихо скрадатися до них з лихтарем під полою. Був лютий мороз і залигав йому крізь доброго кожуха.

Добившись до чималенької купи зайців, Іван Іванович стрибнув до них і раптом висунув з-під поли лихтаря.

Яскраве світло ударило зайцям у вічі, рясні сльози поточилися в них з очей і, замерзаючи на лютому морозі в бурульки, приморозили їх до землі. Витріщені й нерухомі дивилися зайці на героя – льодові стовпці прикували їх на місці. Іван Іванович поставив лихтаря на землю, пообламував льодові бурульки й насипав повну кишеню живих, але дуже здивованих зайців.

Поворот додому

Коли Іван Іванович прокинувся, навколо нього гуло й гуркотіло велике місто. Дівки Прісі, озера, зброї, журавля, зайців – як не бувало. Пляшка, правда, лежала коло нього, але від неї чомусь дуже пахло горілкою.

Оце зникнення матеріальних речей страшенно здивувало Івана Івановича: він порішив описати цей феномен у листі і послати до Соховицької окради. Не опускаючи жодної деталі, він акуратно виклав усі свої пригоди на клаптиках паперу і, запакувавши їх у конверт, пішов шукати поштової скриньки.

Та коли він, хитаючись від розмаїтих снів і різних причин, підійшов до скриньки, його охопив сумнів: чи повірять в окраді, що він урятувався від комарів, не користуючись кулеметами? Іван Іванович став коло скриньки й замислився. Механічним рухом він послинив марку і наліпив покищо собі на лоба. Таким самим

бездумним жестом він написав на маншеті адресу Сохвицької окрради. Зненацька він наважився розрубати гордіїв вузол. Він підняв вічко поштової скриньки і замислено стрибнув у щілину. Лист самітний, без марки і адреси зостався на тротуарі.

Через три дні Сохвицька окррада одержала Івана Івановича з маркою на лобі і адресою на маншеті. На лисині знаменитого мисливця стояв поштовий штемпель: "Доплатне". Секретар окрради, чоловік серйозний і задумливий, уже почав підшивати Івана Івановича у вхідну книгу, коли раптом спостеріг незвичайну форму наказу і розпечатав його. З конверту виліз Іван Іванович, блідий, заклеєний шматтям паперу, але живий і здоровий. Перші його слова були: "Де мої нотатки? Де мій лист до окрради?"

Та листа сохівчани так і не знайшли. Лист потрапив до мене того ж вечора. Я знайшов його на тротуарі коло поштової скриньки і, захопившись героїчними пригодами Івана Івановича, правдиво й точно розповів їх читачеві.

Сонце козаче

I

"У нашої Катерини і весілля, і родини", – сказав козак Немийного до сусіди, козака Охріма Неприведигосподи.

"В результаті цього, – казав він далі, – в моїм помешканні з'явилась самостійна дитина мужеської статі".

"Безкорований син", – сказав Охрім Неприведигосподи.

"Твоя правда, – одказав Нейминога. – Щоб так жив, правда. Бодай мені, боже, так по правді вік ізжить і дітей розпорядить, як ти по правді кажеш. Порадь мене, друже, що робить: чи покинуть, чи любить?"

"Як пораджу тебе, козаче? – стиха сказав сивий Охрім. – На все є час. Бджола летить на любий цвіт. Куди серце лежить, туди й око біжить. Птиця з птицею не наб'ється, козак із милою не наживеться. Жінка не черевик, з ноги не скинеш. Як же це почалось, друже?"

"Як почалося? Як воду пилося. Познайомився я з нею в кіно Маяк. Була хороша, як квітка в полі..."

"Чорноброва, як руде теля", – з піднесенням гукнув старий, але ще романтичний Неприведигосподи.

"Чорноброва, як ясочка. Познайомились. Припала мені до вподоби. Виникали в мене деякі сумніви щодо її моральности, справді: з голови дівчина, а далі не знаю..."

"Ну", – сказав Неприведигосподи.

"Перевінчались. Приїхали додому. Дивлюсь, дівчина-дівчина, а черево, як діжчина. Народилася дитина. Ну, думаю, не байстрюкові гріх, а батькові. Трошки дівчину попсував той батько".

Козаки запалили люльку.

II

На сорокасильному Мерседесі до них під'їхав бурсак Зачиняйло. Був то блажен муж, до школи не дуж, до церкви слизько, до дівчат близько, пика – хоч пацюки бий, щоки, як кавуни, шия, хоч обіддя гни, рука, як макітра, довгий, як Пирятинська верства.

Це і був той, що попсував жінку козака Немийноги. Він вийшов з Мерседесу і гордовито підійшов до козаків.

III

Вигляд у Зачиняйла був дуже пиховитий. Він пишався, як корова в хомуті, задирав голову, як попова кобила, підняв голову так, що й кочергою не дістанеш, завернув ніс, взявся фертом попід боки, походжав, як індик переяслівський, величався, мов заєць хвостом, надувся, мов воша на мороз, хизувався, неначе на пристяжці, чванився, як дурень латкою, і заходив у хмару.

IV

Охрим Неприведигосподи довго й уважно придивлявся до бурсака.

"Козаче, – сказав він нарешті страшним голосом до Немийноги. – Це той і є, що трошки дівчат псує!"

V

Темний, як ніч, підвівся козак Немийнога з приспи і обережно поклав свою люльку в кишеню, витрусивши з неї попіл та затерши його ногою, щоб не трапилось часом пожежі. Він підійшов до Зачиняйла і наступивсь на нього, як чорна хмара. В свою чергу і Зачиняйло надувся, мов кулик на вітер, закрутив носом, подивився, як собака на висівки, посинів, як жаба, розпаливсь, як оса, розходився, як московський постіл, і став мордуватись, як скажена пані.

VI

"Чортове кодро", – грізно сказав козак Немийнога. "Чортове насіння", – одповів бурсак Зачиняйло.

"Ах ти, одуде смердячий", – сказав Немийнога.

"Чумо Бендерська", – одповів Зачиняйло.

"Чортів жевжик, гемонів син, собача печінко, рудий шершню собачого виводу, яропудів сину, кадук твоїй матері, сто копанок дідьків тобі в голову, щоб тебе хиндя поподержала, бодай тебе грець вимивав, мордував би чорт твою маму, щоб ти колом став, бодай тебе заціпило, вбий тя тряся, хай тебе самка з пристрітом за живіт візьме, щоб тебе лють турнула, бодай твоє кодро з накоренком перевелосся, щоб тебе побило, потемнило на путі – на дорозі, і куди ти повернешся лицем своїм – щоб тебе било, як горох при дорозі, та як та птиця по дереву б'ється".

Ці енергійні слова справили великий ефект. Видно було, що вони стали Зачиняйлові, як сіль в оці. Покопавшись в словнику*, бурсак Зачиняйло промовив:

"Замовкни, чортова мацапура, бо я тебе почастую тим чаєм, що ворота підпирають".

VII

"Годі, братця, - сумно сказав старий Охрим Неприведигосподи, передчуваючи смертельний бій і неминучу загибель двох християнських душ, - годі балакати, бийтесь, як годиться чесним козакам".

VIII

... Довго вагався бій і не видно було, хто кого подолає. Немийнога всучив Зачиняйлові хука, та Зачиняйло навчив його в середу пишку їсти. Немийнога підкосив Зачиняйлові хвоста, але той освятив йому воду в три батоги. Немийнога так дав Зачиняйлові, що той позбирав зорі, але Зачиняйло так йому віддав, що Немийнога вкрився ногами. Немийнога оперішив Зачиняйла так, що той гавкнув аж за дев'ятьми ворітьми, та Зачиняйло не здався і втер йому окуляри.

Немийнога страшно зблід і, зробивши колосальне зусилля, стер Зачиняйла на кабаку.

Зачиняйло хопивсь руками грудей, поточився і, сказавши - "А щоб тебе кури загребли", перегнав Немийногу на гречку.

IX

Коливавсь й кипів бій, та ніхто з супротивників не міг узяти гору. Бойці роздрочилися, як бугаї, лізли, мов жаби на купину, і дряпались, мов два коти в одному мішку.

"А нуте, нуте, хто кому накруте", - примовляв дід Неприведигосподи, милуючись з козацької відваги. "Нехай дурні б'ються, нехай розумнішають", - казав він стиха сам до себе.

Але кінець уже наближався. Немийноги жінка, прийшовши на базар, зазнала нападу з боку семи перекупок і ледве одгризлася. Одгризшись від перекупок і загнавши їх на слизке, вона повернулася до села. Зав'язалась лайка, жінка Немийноги лаяла, лаяла й тільки насилу все село перелаяла. Перелаявши ж усе село, вона почала наближатись до своєї хати й побачила бій межі Немийногою та Зачиняйлом.

X

Саме в цей момент Зачиняйло умився з товкача й ззів ляща. Лагодячись розсвітити Немийнозі свічку, щоб той дочувся джмелів, Зачиняйло оглянувся назад і побачив Немийнозиху, яка саме засвітила волосом, підбігаючи до бойовища. Зачиняйло, застуканий, як сотник у горосі, прожогом кинувся до Мерседеса і грянув на шлях. Не встигла Немийнозиха очуняти, як Зачиняйло пішов за вітром, загув, як поліський яструб, узявся димом, мелькнув хвіст, і автомобіль пропав, як здимнів, неначе мітлою заметений. Але й Немийнога і Неприведигосподи не заспали грушок у попелі. Забачивши Немийнозиху, вони розлетілись, як липове клиння, і завмерли, як у яйці, дець у завулкові.

XI

"І слух запав", - сказала Немийнозиха, оглядаючи театр воєнних дій. - Тут було, вертілося, чорт-зна де ділося. Побігли вже кози в лози".

Потомлена й заспана, вона розсілася на приспі, наче решетилівська толока, й сиділа там, як чорт на грошах у болоті, сопучи, мов ковальський міх.

"Знаю, хто тут розпсотився, – казала вона до себе. – Це ті пани, що три місяці воші б'ють, у соломі сплять та зубами ськаються. Добрі б були люди, та собаками підшиті. Ходять, як овечки, а буцькають, як барани",

XII

Тим часом утікачі зустрілися в корчмі, поцілували скляного бога, убили джмеля, смикнули добре цівкою і побачили перед собою бурсака Зачиняйла, що, випередивши їх на своїм Мерседесі, уже сидів коло такого, для чого чарки роблять.

В затишній атмосфері корчми недавні вороги замирилися і почали бити джмелів уже втрюх. По хвилі підвівся дід Неприведигосподи і сказав:

"Любі мої братове, билися ви, як коти, лаялись, як собаки, втекли, як зайці, і тепер ми з вами п'ємо, як свині. Остогидло мені таке життя. І я ж колись під школою ночував, але пішла моя псалтира на перець. Читав од краю до краю, а в середині не знаю, як схопивсь, так за титлу зачепивсь. І ви, брати, хоч неписьменні, а друковані добре. Треба нам учитися, як люди на світі живуть і без волів землю орють. Бо живемо ми по-дурному, а до науки від нас недалеко – от як до оцієї соломи". Дід показав на стіжок у вікно і заплакав... "Браття, – сказав він, схлипуючи, – браття, читаймо в книгу. Не будемо ми лаятись, не будемо битись, не будемо тікати, не будемо віку пропивати, а будемо в книгу читати".

Зачиняйло і Немийнога з повагою і страхом дивилися на діда. Дід зірвав з себе шапку, кучму, бороду, голову, зняв свитину і весь узявся друкованими літерами.

"Вивчайте мене, – сказав дід, – я ваші приказки, прислів'я, приповідки і приклади. Я ваш народній гумор".

Примітки

Збірка "Солоні зайці" є однією з двох книжок гуморесок Майка Йогансена, виданих 1929 року в Харкові видавництвом "Плужанин" у серії "Весела Книжка". Друга збірка називається "Луб'яне решето".

Примітки додані упорядником інтернетної публікації 2020 року.

Номіна - Оміна.

Вперше цей текст було надруковано в харківському "Універсальному журналі" ("УЖ" № 8 (10), 1929), під заголовком "Nomina-Omina (Латинська рима)", ілюстрований фотографіями згадуваних у тексті вивісок. Назва тексту "Nomina-Omina" в перекладі з латини означає Імена-Ознаки.

... з ворсмівського заліза – тобто вироблений у Ворсмі. Ворсма – населений пункт у Нижегородській області Росії (до 1955 року село, а тепер місто). З XVIII століття Ворсма була центром металообробних кустарних промислів. В даний час в місті діє медикоінструментальний завод.

... Пушкінської та Короленківської вулиць – Пушкінська (колишня Німецька) та Короленка (колишня Миколаївська) – вулиці в історичному центрі Харкова.

... страшну самопожертву Вінкельріда... – Арнольд фон Вінкельрід або Ерні

Вінкельрід – легендарний швейцарський народний герой, борець за незалежність від Габсбургів. В ході битви під Земпахом у 1386 році він прийняв на себе удар ворожих списів, чим забезпечив перемогу швейцарського війська над герцогом Леопольдом Австрійським. Для швейцарців Арнольд фон Вінкельрід став втіленням самопожертви в ім'я порятунку батьківщини. Однак історичність його особистості піддається сумніву.

Речиця – місто у Гомельській області Білорусі, де з початку XX сторіччя виробляють сірники.

ДА ДЗЕСЯЦІГОДЬДЗЯ Б.С.С.Р. – з білоруської – ДО ДЕСЯТИРІЧЧЯ Б.С.С.Р.

Лопансбург – жартівлива назва міста Харкова, що те найменування походить від річки Лопані, у котру в історичному центрі міста вливається річка Харків.

Михайло (Михайль) Васильович Семенко (1892-1937), поет доби "Розстріляного відродження", основоположник і теоретик українського футуризму, жертва сталінського терору.

... наслідував І. Северянінові. – Ігор Северянін (справжнє ім'я Ігор Васильович Лотарьов, 1887-1941), російський поет доби "Срібного віку".

... кароокий чорнявий карагеоргій... – Карагеоргій (Георгій Пётрович, 1762-1817) – лідер Першого сербського повстання проти Османської імперії, засновник династії Карагеоргієвичів. При народженні отримав ім'я Георгій, прізвище Карагеоргій (кара – турецькою "чорний") дістав через свою темну зовнішність і запальний характер, а також через острах до нього ворогів. Втім, він не був страчений османами, а був підступно вбитий земляками-сербам з конкуруючої партії.

... бути маркізом де-Фіксуар. – Фіксуар – косметичний засіб (помада) для згладжування волосся і закріплення форми зачіски.

Професори українізації

В Сосюри й Хвильового він хрестив дітей. З Йогансеном він жив на дачі в Норвегії. З Кулішем Пантелеймоном варив куліш на березі Дніпра коло могили Шевченка. З Кулішем Миколою вкупі писав "Дев'яносто сім", при чім Куліш написав усіх тільки тридцять, а він, професор Нарбонов, шістдесят сім. – Зрозуміло, це брехня. В Миколи Хвильового не було дітей. Майк Йогансен ніколи не був у Норвегії. А Микола Куліш свою першу п'єсу "97" написав без усяких співавторів.

Словник Терпила, словник Дубровського, Ізюмов, у жовтій обкладинці, Ізюмов у синіх палятурках, Ізюмов. у шкіряній оправі, Сабалдир, уваги, знову Сабалдир. – Маються на увазі "Словник російсько-український" Петра Терпила та Пилипа Терпила, "Словник московсько-український" Віктора Дубровського, "Російсько-український словник" та "Українсько-російський словник" Овсія Ізюмова, праці українського мовознавця Григорія Сабалдира, та "Уваги до сучасної української літературної мови" Олени Курило.

Мисливські пригоди Івана Івановича.

Цей твір нагадує "Мисливські усмішки" Остапа Вишні, але Вишня написав їх усередині 40-х років, тобто за п'ятнадцять із гаком років після публікації "Мисливських пригод..." Йогансена. Мисливець Іван Іванович побіжно згадується і в гумористичному

оповіданні Майка Йогансена "Ілюзія", надрукованому у збірці "Луб'яне решето".

З географії Іванова... – Гермоген Іванович Іванов був автором декількох радянських підручників із географії. Можливо, тут мається на увазі його виданий 1929 року "Початковий курс загальної географії", що являє собою корінну переробку 1 частини його ж "Початкового курсу географії" 1902 року, що ту переробку він здійснив за допомогою двох своїх синів. .

... для оборони від хунхузських банд. – Хунхузи – члени організованих банд, що діяли в Північно-Східному Китаї (Маньчжурії), а також на прилеглих територіях російського Далекого Сходу, Кореї та Монголії в 2-й половині XIX – 1-й половині XX століть. У широкому сенсі – будь-який злочинець, що промишляє розбоєм. На території Росії під хунхузами малися на увазі виключно етнічні китайці, що становили абсолютну більшість членів хунхузських бандитських угруповань.

... мав повні чоки... – Чок – у вогнепальній гладкоствольній зброї – дулове звуження (або розтруб), необхідне для зменшення або збільшення розсіювання дробу при пострілі.

... сіль сипати фазанам на хвіст... – Ідіоматичний вислів "насипати солі на хвіст" означає "піймати", або "нашкодити".

Мекдоналд – Мається на увазі Джеймс Рамсей Макдональд (1866-1937), котрий у 20-30-х роках неодноразово обіймав посаду прем'єр-міністра Великої Британії.

... терофазеритові дахи... – Тобто покрівлі, криті шифером.

... хотів прочитати лухій дівці предику... – Предика (застаріле) – мораль, проповідь.

Законився – зародився.

Сонце козаче

Покопавшись в словнику... – Крім збірки "Солоні зайці" у 1929 році були видані й деякі інші книжки Йогансена, зокрема і "Практичний російсько-український словник приказок".

[\[1\]](#) Коментарі, до слів і фраз, позначених у тексті зірочками (*) – у розділі "Примітки", в кінці книжки. (Зауваження упорядника інтернетної публікації).